

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
Васильків Мар'яни Володимирівни

на тему: «**Послуги консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності
України**»

подану до захисту в спеціалізовану вчену раду К 35.051.21 у Львівському
національному університеті імені Івана Франка

на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

На сучасному етапі визначальну роль у розвитку глобалізації відіграють процеси постіндустріалізації національних економічних систем, які характеризуються, насамперед, зростанням частки третинного сектора у обсязі ВВП. Як свідчать світові тенденції, у структурі третинного сектора особливе місце посідає сфера консалтингових послуг. Поточна трансформація світового порядку, реструктуризація глобальної господарської системи зумовлюють постійний попит на кваліфіковану професійну допомогу у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), зокрема й в управлінні транснаціональними корпораціями, що й стало базисом формування у кінці ХХ – початку ХХІ ст. світового ринку консалтингових послуг, який є вагомим елементом міжнародних відносин. Передусім, йдеться про надання, обмін і впровадження консалтингових послуг, тобто послуг, що надаються незалежними та професійно підготовленими спеціалістами (індивідуальними консультантами або консалтинговими групами).

У сучасних умовах інтеграції України до світового економічного простору розвиток консалтингу у сфері підприємницької діяльності також набуває виняткового значення. Потреба у консалтингових послугах зумовлена не-достатнім досвідом вітчизняних управлінців у галузі іноземного інвестування, злиття українських та іноземних капіталів, зміни внутрішньої структури підприємств та її перетворення відповідно до світових стандартів

2

тощо. Перед вітчизняними економічними агентами постають проблеми, що характеризуються ще складнішими та більш комплексними параметрами, порівняно з суб'єктами господарювання у розвинених країнах. У таких умовах лише формування розвинутого ринку консалтингових послуг може забезпечити швидкість та ефективність вирішення основних проблем у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Сказане вище, дозволяє стверджувати, що актуальність теми дисертаційної роботи Васильків Мар'яни Володимирівни є достатньо вагомою, а розв'язання поставлених у цьому контексті завдань, орієнтується на вирішення низки наукових задач, пов'язаних з обґрунтуванням теоретико-методичних засад і прикладних інструментів використання консалтингових послуг у системі зовнішньоекономічної діяльності України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота пов'язана з темами наукових досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка, а саме: робота виконувалася у межах науково-дослідної теми «Дослідження проблеми вибору та формування оптимальної траєкторії економічного розвитку держав» (номер державної реєстрації 0113U000869), зокрема автором обґрунтовано рекомендації з удосконалення організаційно-економічного механізму сприяння розвитку консалтингового забезпечення суб'єктів системи зовнішньоекономічної діяльності.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, які містяться в дисертаційній роботі та виносяться на захист є обґрунтованими та виваженими, оскільки вони базуються на поглибленому вивченні та систематизації значного обсягу наукових джерел з питань використання

консалтингових послуг у системі зовнішньоекономічної діяльності нашої країни. Васильків М.В. чітко визначено мету в межах якої сформульовано завдання, об'єкт та предмет дисертаційної роботи.

Сформульована мета та поставлені завдання повністю реалізовані у ході дослідження, результати якого відображені у роботі, а також в узагальненому вигляді сформульовані у висновках до кожного з розділів (с. 65-68, 128-130, 180-182) і у загальних висновках дисертації, що виносяться на захист (с. 183-86 рукопису дисертації та с. 16-18 автореферату).

Теоретичною та методологічною основою дослідження слугують положення сучасної економічної теорії, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених із проблем глобалізації, зовнішньоекономічної діяльності, міжнародної економічної інтеграції, міжнародної конкурентоспроможності, управлінського консультування.

У процесі дослідження використано діалектичний метод наукового пізнання, а також загальнонаукові методи пізнання, а саме: методи аналізу і синтезу (для дослідження зовнішньоекономічної діяльності як об'єкта консалтингу, сутності та закономірностей розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності); методи порівняння й узагальнення даних (для обґрунтування особливостей об'єктів процесу консалтингу в зовнішньоекономічній діяльності); методи статистичного аналізу, експертних оцінок (для оцінювання передумов, обсягів, конкурентоспроможності та ефективності консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності). У процесі дослідження при обґрунтуванні стратегічних пріоритетів і тактичних інституційних, організаційних і економічних механізмів посилення консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності використано методи групувань, логічного аналізу, структуризації цілей, моделювання управлінських процесів.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти з проблем міжнародних економічних відносин, світового господарства, зовнішньоекономічної діяльності, управлінського консультування,

нормативні акти Міністерства закордонних справ України, статистичні відомості Державної служби статистики України, офіційні публікації Європейської федерації асоціацій консультантів з економіки та управління, Української асоціації менеджмент-консультантів, інших вітчизняних і міжнародних організацій.

Основні положення роботи оприлюднено на 6 всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, засіданнях «круглих столів», наукових семінарах.

Результати дослідження є обґрунтованими, спираються на значний теоретичний та інформаційний базис, в тому числі забезпечуються опрацюванням широкого кола літературних джерел.

4. Основні наукові результати, одержані автором, їх наукова новизна

Ключовий результат дослідження полягає у поглибленні теоретико-методичних основ і розробці науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління послугами консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності України.

До основних результатів які містять наукову новизну належать такі:

1. Автором обґрунтовано інтегруючу роль консалтингових послуг у формуванні та реалізації інноваційного потенціалу системи зовнішньоекономічної діяльності держави через отримання синергічного ефекту шляхом створення, впровадження, комерціалізації економічних, технологічних, продуктових та інших новацій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та організаційно-управлінських новацій суб'єктів управління зовнішньоекономічною діяльністю (с.35-40); визначено сукупність завдань і принципів, орієнтованих на узгодження та зближення інтересів суб'єктів системи зовнішньоекономічної діяльності в цілях реалізації її інноваційного потенціалу (с.137-150).

2. Дисертантом удосконалено: (а) підходи до типологізації консалтингових послуг у системі зовнішньоекономічної діяльності, які

доповнено переліком видів послуг за суб'єктами та за технологічними етапами зовнішньоекономічної діяльності, а також обґрунтовано доцільність і розроблено концептуальну економіко-математичну модель типологізації об'єктів консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності, що, на відміну від усталених підходів, дозволяє ідентифікувати нові послуги та нові можливості для консалтингового забезпечення ЗЕД (с.48-54); (б) методику оцінювання реалізації потенціалу консалтингу в сфері зовнішньоекономічної діяльності, зокрема обґрунтовано підхід, що передбачає поєднання результатів зовнішнього (аналіз інституційного середовища, кон'юнктури, тенденцій та чинників функціонування і розвитку ринку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності) та внутрішнього (експертне опитування щодо попиту, обсягів, структури, проблем і перешкод надання послуг консалтингу з питань зовнішньоекономічної діяльності) оцінювання (с.59-66); (в) стратегічні підходи до посилення консалтингового забезпечення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом обґрунтування мети, стратегічних пріоритетів і цільових орієнтирів, засобів забезпечення і контролю ефективності реалізації політики посилення консалтингового забезпечення в системі зовнішньоекономічної діяльності (с.132-146).

3. У роботі набули подальшого розвитку: (а) сутнісні характеристики консалтингового забезпечення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, визначені його місце і роль у системі суб'єктів здійснення і регулювання зовнішньоекономічної діяльності, з'ясовано сукупність принципів консалтингу в цій системі та розкрито його нові функції: трансформаційну, збудовуючу, протидію квазіконсалтингу, формування нових інститутів та інституцій (с.40-51); (б) інституційний базис функціонування послуг консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності, що, на відміну від чинних підходів, спрямований на реалізацію синергічних переваг кооперативних відносин суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та ефективне функціонування таких підсистем, як розвиток підприємств консалтингу та зовнішньоекономічної сфери; координування їх діяльності; сприяння в комунікаціях та інтеграції у

міжнародну економіку; забезпечення моніторингу розвитку системи зовнішньоекономічної діяльності (с.148-161); (в) організаційно-економічні засоби розвитку послуг консалтингу в сфері зовнішньоекономічної діяльності завдяки обґрунтуванню системи пріоритетів і засобів їх досягнення за напрямками: розвиток підприємств консалтингу; розширення доступу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до консалтингових послуг; посилення консалтингового забезпечення державної політики у сфері міжнародних економічних відносин; удосконалення організації діяльності вітчизняних фірм на міжнародному ринку консалтингових послуг; розвиток інституційного базису та інфраструктури консалтингу; узгодження інтересів держави, суб'єктів зовнішньоекономічних операцій та інституцій сфери консалтингу (с.162-179).

За результатами дисертаційної роботи опубліковано 9 наукових статей, з яких 9 – у фахових наукових виданнях загальним обсягом 3,23 д. а., з них особистий внесок дисертанта становить 3,04 д. а.

5. Значення результатів для науки і практики

Значущість одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні і практичні напрацювання становлять основу визначення стратегічних пріоритетів розвитку ринку консалтингових послуг в системі зовнішньоекономічної діяльності України. Результати наукових досліджень, а саме прикладні аспекти, спрямовані на збільшення обсягів діяльності, зокрема в зовнішньоекономічній сфері, та підвищення її економічної ефективності, використані ТзОВ «Агродерев» (довідка № 1 від 01.09.2015 р.). Обґрунтовані автором організаційно-економічні заходи удосконалення інституційного середовища надання консалтингових послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності регіону використані у діяльності Департаменту економічного розвитку торгівлі та промисловості Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 1-31-385 від 15.02.2016 р.).

Результати дослідження використовуються в навчальному процесі

Львівського національного університету імені Івана Франка при викладанні дисциплін «Мікроекономіка», «Основи аудиту», «Економіка підприємства (довідка № 4233-Н від 21.09.2015).

5. Дискусійні положення і зауваження

Разом із позитивною оцінкою наукових результатів дисертації Васильків М. В., слід відзначити низку положень, які є підставою для дискусії, містять недоліки та неточності. Йдеться про наступне.

1. На с. 33 (таблиця 1.2), а також на с.42 (таблиця 1.3) дисертації, як стверджує автор, подано результати вивчення еволюції розвитку консалтингових послуг та їх функції у системі зовнішньоекономічної діяльності. Проте, у цих ілюстративних матеріалах фактично не відображено власне системи зовнішньоекономічної діяльності у кібернетичному розумінні. Як відомо, під системою, у загальнонауковому сенсі розуміють сукупність взаємопов'язаних і розміщених у належному порядку елементів певного цілісного утворення. Якщо ж йдеться про економічну систему, то у спрощеному вигляді це поняття можна сформулювати, як сукупність взаємопов'язаних і, відповідним чином, упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка має загальну мету. Додатково зазначимо, що, зважаючи на те, що поняття "система" винесено й у тему дисертаційної роботи, то доцільно було більш детально та комплексно врахувати усі необхідні компоненти цієї багатогранної категорії з погляду, насамперед, системного підходу.

2. Певної гармонізації потребує часовий лаг дослідження, що відображено у аналітичному (другому) розділі роботи. Зокрема, діапазон аналізу часових рядів аналітичних оцінок дисертації достатньо варіюється. Для прикладу, 2003-2104 рр. (рис. 2.2, с.76), 2013-2015 рр. (табл. 2.4, с. 83), 2007-2014 рр. (рис. 2.6, с.102), 2009-2012 рр. (табл 2.6, с.104), 2013-ІІ квартал 2015 рр. (табл. 2.7, с. 105) тощо. Уніфікація бази даних, з огляду на часовий період, дала б можливість посилити обґрунтованість висновків та пропозицій,

а також здійснити прогностичні оцінки і сценарне моделювання досліджуваної проблеми.

3. Незважаючи на достатньо глибокий теоретичний аналіз результатів дослідження вітчизняних та зарубіжних авторів, які розглядали проблеми, пов'язані з об'єктом та предметом рецензованої дисертаційної роботи (с.11-16), зі змісту першого розділу не до кінця зрозуміло на яких класичних моделях міжнародних економічних відносин здобувач буде логічно-структурну схему дослідження. На наш погляд, у цьому контексті доречним було б застосування, зокрема: (а) розширеної моделі Манделла-Флемінга для двох країн з включенням додаткової компоненти сукупної пропозиції; (б) моделі залежної економіки з врахуванням специфіки обмінного курсу; (в) моделі порівняльних переваг тощо. Ці типи аналізу можна було б застосувати й для низки інших емпіричних досліджень, про які йшлося у першому теоретичному розділі.

4. Суттєво посилено б практичну значущість одержаних результатів застосування більшого спектру економіко-математичних та статистичних досліджень. Зокрема, вбачаємо за доцільне використання методу найменших квадратів, векторної авторегресії, фільтру Кальмана при визначенні факторів, що перешкоджають розвитку консалтингу зовнішньоекономічної діяльності, наведених на с.56, які, очевидно, ґрунтуються на суб'єктивних оцінках автора, хоча, при цьому й носять достатньо комплексний і логічний характер, але вимагають додаткових емпіричних оцінок.

Крім того, доцільно було б також використати інструментарій багатовимірного статистичного (кластерного) аналізу чи методу огортаючих даних для визначення ролі та місця України на світовому ринку консалтингових послуг у зовнішньоекономічній діяльності чи здійснити аналіз структури ринку консалтингових послуг у ЗЕД у розрізі регіонів України.

Зважаючи на достатньо динамічний і часто суб'єктивний характер розвитку ринку консалтингових послуг та недостатню статистичну базу даних для економетричних оцінок у цій царині, доцільне було б також застосування

методу нечітких множин (англ. – fuzzy logic) з метою оцінки впливу консалтингових послуг на зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання, у тому числі й з урахуванням результатів соціологічного опитування в межах проекту ЄС «Послуги з підтримки малого та середнього підприємництва у пріоритетних регіонах» представлених автором на с.116-123.

5. Цільові орієнтири стратегічних пріоритетів розвитку консалтингових послуг в системі зовнішньоекономічної діяльності України, представлені на рисунку 3.1, доцільно було б доповнити визначенням конкретних економічних індикаторів (вимірників), які слід включити у державні програмні документи щодо розвитку зовнішньоекономічних відносин України з окресленням коротко- та довгострокових перспектив реалізації відповідних компонент державної політики. У цьому контексті доцільно було б також враховувати міжнародний інституційний базис, що регулює відносини на ринку консалтингових послуг, особливо у межах СОТ, що недостатньою мірою висвітлено у дисертаційній роботі.

6. З огляду на, уже достатньо довгий, часовий проміжок після анексії АР Крим та окупації окремих територій Донецької та Луганської областей, які відігравали суттєве значення у зовнішньоекономічних зв'язках України зі стратегічними партнерами, а також, беручи до уваги проведення антитерористичної операції, доцільно було б розглянути вплив цих деструктивних для нашої держави геополітичних процесів на розвиток досліджуваного сектора економіки.

7. Мають місце окремі помилки редакційного характеру та технічні огріхи і похибки друку, зокрема на с.119, 134, 238 та ін.

6. Загальний висновок

Спираючись на вивчення змісту роботи, оцінку її теоретичного і практичного значення, слід зауважити, що дисертація Васильків Мар'яни Володимирівни на тему: «Послуги консалтингу в системі зовнішньоекономіч-

ної діяльності України» є самостійним завершеним дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують завдання наукового обґрунтування теоретико-методичних засад і прикладних інструментів використання консалтингових послуг у системі зовнішньоекономічної діяльності України.

Тема та зміст дисертації відповідають паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Автореферат дисертації відповідає п. 13 та п. 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. Зміст автореферату та основних положень дисертації ідентичні. Автореферат розкриває зміст дисертації, відповідає її структурі. Текст автореферату містить тільки положення, які відображено в тексті дисертації.

Основні публікації здобувача достатньою мірою відображені у тексті дисертації.

Підсумовуючи зазначимо, що дисертація на тему: «Послуги консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності України» відповідає п. 9, п. 11, п. 12 та п. 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор **Васильків Мар'яна Володимирівна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

**Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри
міжнародних економічних відносин
Львівського
торговельно-економічного університету**

/М.І.Флейчук/

Підпис _____ **ЗАВІРЯЮ**
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ КАДРІВ
УНІВЕРСИТЕТУ
12 05 2016р.